

prestávajú byť naďalej dostatočne adekvátnymi vzhľadom na nové konkrétne fenomény. Teoretické premeny, takto motivované však navzájom zasa vedú k formulovaniu nových otázok a ku konštrukcii nových metód, z ktorých vychádzajú opäť nové objavy a otvárajú sa nové polia výskumov.

Dôležitou otázkou vedeckého vývinu je aj zdokonaľovanie vedeckých nástrojov. Dialektický je aj vzťah medzi teóriou a technológiou. Čím lepšie poznávame ustrojenie a pohybové zákony hmotných sústav, tým lepšie nástroje vymýšľame. A naopak, čím lepšie nástroje vymýšľame, tým väčšie pokroky robíme v teoretickej práci. Teda pokroky v technológii vedú k pokrokom v teórii a pokroky v teórii determinujú technologický progres.

Pokým ide o aktuálne otázky dnešných čias, autor správne upozorňuje, že najzávažnejší problém, na ktorý narážame, je hlboký rozpor medzi nesmiernym rozmachom produkčných síl a zastaralými výrobnými reláciami, zastaralou spoločensko-organizačnou štruktúrou. Kým potrvá tento stav, vraví autor, kým dnešnými výrobnými silami a sociálnou produkciou disponuje malá, privilegovaná vrstva spoločnosti ako svojim súkromným vlastníctvom, tieto sily nemôžu byť racionálne exploatované v hmotný a kultúrny prospech celého ľudstva, ale naopak, sú znehodnocované a zneužívané. Do tých čias nemôžu splňovať svoju výostnú úlohu, totiž stupňovať všeobecný blahobyť, ale naopak, prehľujú spoločenskú krízu a sú zdrojom triednych i medzinárodných konfliktov.

(1947)

Igor Hrušovský

JOHN DEWEY, O PRAMENECH VYCHOVATELSKÉ VĚDY

Preložil J. Gvardian. Vydalo Samecovo knižkupectvo v Prahe 1947.

Str. 116, cena 40 Kčs.

K prekladom Deweyových pedagogických diel *Škola a spoločnosť* a *Demokracia a výchova* druží sa preklad jeho menšieho diela o *Pramenech výchovateľskej vedy*, ktoré vyšlo po prvý raz r. 1929, v roku Deweyových sedemdesiatin. Filozofické náhľady autorove sú všeobecne známe a medzi pedagogickými teoretikmi i praktikmi je známa jeho vychovávateľská sústava, ktorá svojimi koreňmi kotví v jeho filozofickom systéme — inštrumentalizme. Svojou ideou spoločenskej a pracovnej výchovy zastával vedúce miesto medzi modernými pedagogickými teoretikmi, a keď sú i v súčasnosti mnohé jeho názory prekonané, predsa pred časom účinne prispely k vývinu pedagogiky.

Deweyov spis o *Pramenech výchovateľskej vedy* markantne javí metodologické záujmy, ktoré prejavuje Dewey i vo filozofii i v pedagogike. Autorov ťažký sloh, známy aj z jeho iných spisov, preniká i v tomto diele z jeho vysokého veku. Mnoho myšlienok je podaných príliš lapidárne, koncízne, krátke úvahy, v diele shrnuté, sú relatívne príliš samostatné, takže čitateľ ťažko hľadá medzi nimi myšlienkovú kontinuitu. Knihu treba čítať veľmi pozorne a preto jej čítanie unavuje. Treba však v knihe obdivovať hlbokú autorovu znalosť problémov, dotýkajúcich sa teórie vedy, širokú rozhľa-

denosť po pedagogike a bohaté skúsenosti z vychovávateľskej praxe. Porozumieť a ľahšie sledovať autorove vývody napomáha bohatý dokladový materiál, ktorý uvádza k jednotlivým problémom. Pole vied, z ktorých sa prýšti vedecký podklad pre vychovávateľstvo, je podľa autora široké a bez určitých hraníc, predsa však jednotlivé vedy majú podľa všeobecného súhlasu — i autorovho — výsostné postavenie: sú to psychológia a sociológia. Ako prameň vychovávateľskej vedy hodnotí autor osobitne aj filozofiu výchovy a vzťah vedy k filozofii určuje v tom smysle, že veda sa tiahne smerom k špecifickému pólu, filozofia k obecnému, niet však definitívnej čiary, kde jedna prestáva a druhá začína.

Druhú časť knihy tvorí úvaha o výchovných cieľoch a ideáloch a súhrn úvodu do filozofie výchovy.

Slohové a výrazové ťažkosti prekladateľ úspešne prekonal a šťastne našiel v materčine adekvátne výrazy na vyjadrenie svojráznych autorových výrazov. I cieľ, ktorý prekladateľ dielu určuje, je hodný samotného diela i zdarnej práce prekladateľovej. Poslúži záujemcom o pedagogiku hodnotnými podnetmi a poučeniami a prajeme si, aby sa dostalo do rúk čo najviacerých.

(1947)

L'udovít Bakoš

PITIRIM A. SOROKIN, KRIZE NAŠEHO VĚKU

Preložil Fr. Ondřej. Vydalo Tiskařské a vydavatelské družstvo československého obchodnictva, Praha 1948. Str. 290. Cena Kčs 138.—.

Rekláma, ktorá sa Sorokinovej knihe robí na výložke, ani najmenej nesmie pomýliť rozhladeného čitateľa. Možno plno súhlasiť, že „český a slovenský čtenář se doposud nikdy nesetkal s knihou podobného rázu“ — áno, s knihou, ktorá by bola taká nebezpečná pre sociálnu a duševnú hygienu našej inteligencie. *Krise našeho věku* tematicky, ideologicky a metodologicky patrí medzi spisy buržoáznej sociologie, ktoré napriek tomu, že „svoje objavy obliekajú do najsložitějších vzorcov, odvádžajú od správneho a dôsledného poznávania sociálnej skutočnosti.“ Diagramy, tabely, percentá, vzorce, geometria a matematika nemôžu zamaskovať idealistickú náplň a sociálnu bezperspektívnosť. V značnej miere aj v prípade Sorokinovom platia slová: „V kompenzácii za úbohosť pojmovej náplne, v kompenzácii za chudobu premís školy hraničného úžitku sa poskytuje vysoko vyvinutá pracovná technika, väčšinou používajúca prostriedky vyššej matematiky. Ale i keď myšlienkové problémy sa často riešia v štyroch a viacerých dimenziách, nemôže vyspelosť matematickej techniky vyvážiť nereálnosť predpokladov, z ktorých sa tieto dedukcie činia.“ (*Vzestup*, zborník marxistických štúdií, Praha 1948, 12.) Dodaj by sme mohli, že i keď sú niektoré predpoklady Sorokinove dosť reálne, závery z tohto robené presahujú rámec vedy a zapadajú do oblasti čistých špekulácií, metafyziky a teologie.

Všeobecne možno povedať, že Sorokin nevystihol *podstatu* krízy našej doby a že jeho poňatie krízy pri všetkej „totalite“, „objektivite“ a „vedeckosti“ je idealistické, abstraktné a duchovno-mravné. Okrem toho, i keď uznáme správnosť niektorých jeho konštatovaní o povahe krízy (viac-menej